

Enn Veskimägi sõnavõtt
Kutsehariduse arutelul Riigikogus
18.mai 2017

Austatud Riigikogu aseesimees,
kultuurikomisjoni esimees,
head Riigikogu liikmed,
haridusminister,
Eesti Kutseõppe Edendamise Ühingu juhatuse esimees,
külalised!

Tunnustan Riigikogu kultuurikomisjoni, et te olete kutsehariduse teema võtnud olulise tähtsusega küsimusena arutluse alla, sest tõhus kutseharidus on oluline ja järjest olulisemaks muutub.

Tahaksin kõigepealt täpsustuseks öelda, et minu ettekanne kajastab Eesti tööandjate Keskliidu ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoja seisukohti, mitte ainult aktsiaselts Standardi seisukohti.

Milline peaks olema tõhus kutseharidus? Tööandjate vaatevinklist vaadatuna peab tõhus kutseharidus andma õppijale sellised teadmised ja oskused, mis võimaldavad õpingute lõppedes koheselt tulemuslikult tööle asuda.

Kuid tööandjate küsitlustest, mida Eesti Tööandjate Keskliit on läbi viinud, on selgunud, et kuigi üldiselt ollakse arvamusel, et kutseharidusel pole suurt häda, ei leia ligi kaks kolmandikku ettevõtetest **kutseõppeasutuste lõpetanute hulgast piisaval hulgal vajalikke töötajaid**. Enamus **ettevõtetest tegeleb ise uute töötajate väljaõpetamisega**, kõige enam tegelevad sellega kaubandusettevõtted.

Milliseid erialasid ja mis tasemetel peaks Eestis õpetatama? Sellele küsimusele annab meie osalise vastuse kahe aasta eest Kutsekoja juurde loodud tööjõu koolitusvajaduse prognoosisüsteem OSKA. OSKA analüüse tasub võtta tõsiselt: tööturu vajaduste ja koolituspakkumise kokku viimisel võetakse arvesse valdkondlike eksperdikogude soovitusi ja ettepanekuid ning OSKA koordinatsioonikogusse kuuluvad Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Eesti Tööandjate Keskliidu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsiooni TALO, Eesti Ametühingute Keskliidu ja Eesti Töötukassa esindajad asestantslerite, juhatuse liikmete või organisatsiooni juhtide tasemel.

Tänaseks on jõutud uurida tuleviku tööjõu- ja oskuste vajadust kaheksas valdkonnas – arvestusalal, IKT-s, metsanduses ja puidutööstuses, metalli- ja masinatööstuses, keemia- ja plastitööstuses, energeetikas ja kaevandamises, sotsiaaltöös ning tervishoius. Nende uuringute põhjal saab välja tuua, et **lähituleviku tööjõu ja oskuste vajadust mõjutavad enim kaks trendi: demograafilised muutused ja tehnoloogia areng**.

On hinnatud, et 60% ametikohti on sellised, kus on võimalik automatiseerida 30% tegevustest. Tulevikus teeme kindlasti targemat tööd, rutiinsemad tegevused võtab üle

tehnoloogia. Aina enam on vaja töötajaid, kes oskavad nutikaid masinaid ja süsteeme arendada, töös hoida ning hooldada. Näiteks on tööstusesse juurde vaja insenere ja teisi tehnoloogilist taipu nõudvate ametite täitjaid. Puudu on tootearendus-, tööstus-, keemia-, mäe-, elektroonika-, telekommunikatsiooni-, elektri- ja energeetikainseneridest; tarkvaraarendajatest; mööblitehnoloogidest; CNC-pingi operaatoritest: harvesteri ja forvarderi operaatoritest; puitkonstruktsioonide projekteerijatest; mehhatroonikutest; automatikutest; hooldustehnikutest; masinate ja tööstusseadmete mehaanikutest ja seadistajatest; keemiatööstuse, APJ-pinkide ja tootmisoperaatoritest ning elektrikutest.

Neist vajalikest ametitest väga paljusid saab õppida just kutsekoolides, nii koolipõhises õppevormis kui ka õpipoisiõppes. Kuid eelnevalt peab olema all tugev põhi põhikoolist, teisiti ei saa.

Head kuulajad,

kui tähele panite, siis nimetasin ameteid, mille õppimise üheks eelduseks on matemaatika oskamine. Olen mõistatanud, kuid pole senini aru saanud, kes võidavad sellest, et gümnaasiumides viidi sisse kitsapõhjaline ja laiapõhjaline matemaatika. Selline valik annab tegelikult täiesti vale signaali juba ka põhikooli õpilastele nagu poleks matemaatika kuigi oluline õppeaine. Kahjuks jätvavad kasinad oskused matemaatikas noorte valikuvõimalused tulevikus ahtaks. Reaalainete õpetamine peab ikkagi olema nii hea, et juba põhikoolis ei kaoks lastel huvi nende ainete vastu. Me võime muidugi uhked olla oma PISA-testide lahendajate üle, kuid reaalsus on ka, et täna ei ole näiteks kõrghariduses piisavalt õppijaid reaal- ja loodusteaduste erialadel. Sealjuures ei ole põhjus selles, et riik neid erialasid vähe rahastaks, probleem on noorte väheses huvis. Ma ei hakka täna lahkama, kas suurem on mure reaalainete õpetajatega (ka nende järelkasv on kidur) või loodusainete õpetamiseks vajalike tehniliste vahenditega (need on kehvad).

Seoses tehnoloogia arenguga on pea kõigil erialadel vajalikud valdkonnaspetsiifilised IKT-oskused, et osataks tehnoloogia võimalusi oma töös paremini ära kasutada.

OSKA analüüsid näitavad selgelt, et kohe kindlasti tasub õppida tööstuserialasid, ka palk on seal väärikas. Nii metalli- ja masinatööstuses kui keemia- plasti-, kummi-, puidu- ja ehitusmaterjalitööstuses teenitakse ettevõtluse keskmisest kõrgemat palka. Energeetikas ja kaevandamises ulatub palk kuni poolteist korda kõrgemale võrreldes Eesti keskmisega.

Aastatel 2016-2024 lahkub Eesti tööturult pea 50 000 inimest rohkem kui siseneb. Aina enam on vaja tegeleda olemasolevate töötajate koolitamisega. Näiteks metalli- ja masinatööstuse koolitusvajaduse hindamisel on ilmnenu, et täiendus- ja ümberõppes osalemiseks on vaja alustada töötajate IKT-alaste teadmiste parandamisega, et suureneks töötajate valmisolek õppida ümber niinimetatud nutikamate seadmetega töötama. Ettevõtete olemasolevate töötajate erialase taseme tõstmiseks on hea võimalus töökohapõhine õpe.

Töökohapõhise õppe ehk õpipoisiõppe võimaluste tutvustamisel on nii Eesti Tööandjate Keskliit kui ka sihtasutus Innove päris palju ära teinud, kuid me näeme ka selget vajadust muuta selline õppevorm tööandjate jaoks atraktiivsemaks, et enam tööandjaid oleksid sellese panustamisest rohkem huvitatud. Õpipoisiõppe suureks plussiks on, et see annab võimaluse olemasolevale töötajale või tulevasele töötajale õpetada just neid oskusi, mida

antud töökohal on vaja. Paraku on õpipoisiõpe tööandjale ressursimahukas ettevõtmine – õpipoisile on ettenähtud tasu, mis ei tohi olla väiksem töötasu alammäärast, lisaks tasud juhendajatele ja võimalik kulu õppija poolt tehtavale praagile jms.

Head Riigikogu ja valitsuse esindajad,

Eesti Tööandjate Keskliit ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoda teevad kolm ettepanekut, mis aitaksid kutsehariduse edenemisele kindlasti kaasa.

Esiteks: Vabastada õpipoistele makstav tasu sotsiaalmaksust!

See on mõistlik ettepanek, sest näiteks kutseõppe tasemeõppes õppiva isiku (ja õpipoisiõpe on samuti kutseõppe tasemeõpe) ravikindlustuse finantseerimise eest vastutab niikuinii riik. Kui kutsekooli õpilased asuvad praktikale või õpipoisina tööle, arvestatakse ravikindlustust nende töötasult seega topelt. Õpipoiste töötasu vabastamine sotsiaalmaksust muudaks õpipoiste palkamise veidi odavamaks ning hõlbustaks õpipoisiõppe populariseerimist.

Teiseks. Me näeme selget vajadust muuta kutsekoolide rahastamismudel

tulemuspõhiseks. Kutsekoolide rahastamismudelis peab sisalduma õppetöö kvaliteeti arvesse võttev komponent. Töömaailma esindajad, kes on seotud kutseksamitega või teevad koostööd kutsekoolidega, on hästi kursis, missugused on suurimad kutseharidusega seotud murekohad: teenimatult vähene populaarsus, suur õppest väljalangevus, lõpetajate vähesed kompetentsid. Praktikud ütlevad, et tänane rahastamismudel ei motiveeri koole piisavalt õppekvaliteedile panustama.

Võimalik, et kutsekoolidele on raha juurde vaja, sest suuresti Euroopa raha toel korda tehtud koolid ja uued seadmed amortiseeruvad varsti. Mitmed head algatused, mis on ka proua haridusministri kõnes välja toodud (nagu näiteks koolide koostööprojektid ettevõtetega) viiakse ellu Euroopa Liidu tõukefondide toel. Kahtlemata on meil vaja riiklikku plaani oluliste tegevuste rahastamiseks Euroopa Liidu tõukefondide vahendite lõppemise järgseks ajaks.

Kolmandaks – kindlasti tuleb säilitada kutseksamite kvaliteet!

Haridus- ja Teadusministeerium on võtnud nõuks, et iga kutsekooli lõpetaja peaks saama kutsetunnistuse. Kas nii ei devalveerita kutsetunnistusi? Tööandjad on ka mures, et kutseksamite massilise läbiviimise tarbeks kehtestatud piirhinnad ei vasta vajadusele ja teevad heade spetsialistide kaasamise raskeks. Kutsekoolide lõpetamine ja kutseandmine, mis on praegu kutseeadusega kohustuslikus korras ühendatud, peaksid olema teineteisest eraldi. Kutsekool lõpetatakse lõpueksamiga ja pärast seda on soovi korral võimalus sooritada kutseksam konkursi korras valitud kutseandja juures. Tööandjad leiavad, et **kutseksamite puhul on väga oluline kutseksamite kvaliteet. Kutse andmine peab olema erapooletu protsess, millega tehakse kindlaks teadmiste ja oskuste vastavus tööturu nõuetele. Meie arvates tuleb kutseksamite korraldajad leida konkursi korras ja riik ei peaks määrama kutseksami hinda.**

Head kuulajad,

Käes on kevad ja paljud noored teevad valikuid, kuhu ja mida minna edasi õppima. Ma soovin, et meie koolid ja ettevõtted teeksid järjest enam koostööd ka noorte karjäärinõustamises.

Soovitan kasutada ära tööandjate pakutavat võimalust - Tööandjate Keskliidu 100. juubeliaastal kutsuvad paljud tööandjad huvilisi maikuu jooksul külla ja näitavad oma ettevõtete köögipoolt. Tutvuda on võimalik pankade, erinevate tööstus- ja IT-ettevõtete igapäevaeluga. Ettevõtteid on külastama oodatud õpilased, kes alles hakkavad kaaluma tulevast elukutsevalikut, tudengid, lapsevanemad, õpetajad ja lihtsalt uudishimulikud täiskasvanud.

Arvan, et õigel teel on need kutsekoolid, kes pingutavad oma õppimisvõimaluste tutvustamisel. Kasutan võimalust ja kiidan Haapsalu Kutsehariduskeskust, kes tõi Tallinnasse kolm bussitäit noori aprillis tutvuma töövõimalustega mitmetes ettevõtetes, kaasa arvatus aktsiaseltsis Standard.

Olen kuulnud, et näiteks Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus käib juba lasteaedades ameteid tutvustamas.

Kui teil peaks olema kõhklusi, mis suunas oma nooremaid sugulasi julgustada või kuidas omaenda haridusteed jätkata, siis mina pikaajalise tööandjana soovitan:

Parem tugev kutseharidus, kui poolik pehme kõrgharidus!

Täna tähelepanu eest!